

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 9, NO 17, STIP, 2024

ГОД. IX, БР. 17
ШТИП, 2024

VOL. IX, NO 17
STIP, 2024

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 9, Бр. 17
Штип, 2024

Vol. 9, No 17
Stip, 2024

PALMK, VOL 9, NO 17, STIP, 2024

DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM24917>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску Урлика, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет „Јурај Добрила“ во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Гурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет
Џулијан Чен, Универзитет Куртин, Австралија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania
Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania
Sunčana Tuksar, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia
Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruyssen, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Würzburg, Germany
Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt
Julian Chen, Curtin University, Australia

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска
Натка Јанкова-Алаѓозовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>. Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.
Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochorovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska
Natka Jankova-Alagjozovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krstev Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>
Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.
All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Ранко Младеноски, главен и одговорен уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Ranko Mladenoski, Editor in Chief of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Ana Arsovska, Liljana Mitkovska

MIDDLE DIATHESIS MARKING IN ENGLISH: EVIDENCE FROM MACEDONIAN TRANSLATION EQUIVALENTS

27 Enrico Caniglia

CATEGORIE PER NARRARE. UN’ANALISI DELLA PARABOLA DEL BUON SAMARITANO

Enrico Caniglia

CATEGORIES FOR STORYTELLING. AN ANALYSIS OF THE PARABLE OF THE GOOD SAMARITAN

35 Виолета Јанушева

РОДОВО ЧУВСТВИТЕЛЕН ЈАЗИК ВО МАКЕДОНСКИТЕ ОГЛАСИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Violeta Janusheva

GENDER SENSITIVE LANGUAGE IN THE MACEDONIAN JOB ADVERTISEMENTS

47 Jeta Hamzai, Brikena Xhaferi

INVESTIGATING THE HIGH FREQUENCY AND MORPHOLOGICAL PRODUCTIVITY OF VERB AND ADJECTIVE COMPOUNDS IN LEGAL ENGLISH CORPUS

57 Катерина Видова

УПОТРЕБА НА АНГЛИЗМИТЕ И НА ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМИТЕ НАМЕСТО МАКЕДОНСКАТА ЛЕКСИКА ВО ПЕЧАТЕНИТЕ МЕДИУМИ

Katerina Vidova

THE USE OF ANGLICISMS AND INTERNATIONALISMS VS. MACEDONIAN LEXEMES IN PRINTED MEDIA

69 Gzim Xhaferri, Biljana Ivanovska

DIE ROLLE UND DIE FUNKTION DER DISKURSMARKER AM BEISPIEL EINES YOUTUBE-INTERVIEWS

Gzim Xhaferri, Biljana Ivanovska

THE ROLE AND FUNCTION OF DISCOURSE MARKERS: EXAMPLES FROM A YOUTUBE INTERVIEW

- 79 Milote Sadiku, Sadije Rexhepi**
REALISIERUNGEN EMOTIVER SPRACHE IN FACEBOOK-KOMMENTAREN
Milote Sadiku, Sadije Rexhepi
REALIZATIONS OF EMOTIVE LANGUAGE IN FACEBOOK COMMENTS

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 93 Славчо Ковилоски**
МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНА КРИТИКА ОД XIX ВЕК ЗА ДЕЛОТО НА ГРИГОР ПРЛИЧЕВ
Slavcho Koviloski
MACEDONIAN LITERARY CRITICISM FROM THE 19TH CENTURY OF THE WORK OF GRIGOR PRILICHEV

- 103 Refide Şahin**
KUZEY MAKEDONYA'DA YAYIN YAPAN TÜRK ÇOCUK DERGİSİ "BAHÇE"DEKİ MAKEDON YAZARLARIN ESERLERİ ÜZERİNE BİR BAKIŞ
Refide Sahin
REVIEW OF THE WORKS OF MACEDONIAN AUTHORS IN THE TURKISH CHILDREN'S MAGAZINE "BAHÇE" PUBLISHED IN NORTH MACEDONIA

- 113 Dëfrim Saliu, Avdi Visoka**
LA RÉCEPTION DE CAMUS EN MACÉDOINE
Dëfrim Saliu, Avdi Visoka
THE RECEPTION OF CAMUS IN MACEDONIA

КУЛТУРА / CULTURE

- 125 Nurhayati Harahap, Dwi Widayati, Emma Marsella, Arwina Sufika, Latifah Yusri Nasution, Putri Rahmadeni Sembiring**
ILLUMINATION AND LITERATURE IN ANCIENT KARO SCRIPTURES FOR SOUVENIR PRODUCT DESIGN: REVITALIZATION OF KARO LOCAL WISDOM
- 135 Pınar Ülgen**
ORTA ÇAĞ AVRUPASINDA KADIN MANASTIRLARINDA KADINLARIN VARLIK MÜCADELESİ
Pınar Ülgen
WOMEN'S STRUGGLE FOR EXISTENCE IN WOMEN'S MONASTERIES IN MEDIEVAL EUROPE

145 Лидија Ковачева
ЕЛЕМЕНТАРНОТО ТОЛКУВАЊЕ НА КОСМОСОТ КАЈ
ПРЕТСОКРАТОВЦИТЕ
Lidija Kovacheva
ELEMENTARY INTERPRETATION OF THE COSMOS BY PRE-SOCRATICS

157 Екатерина Намичева-Тодоровска, Петар Намичев
АРХИТЕКТОНСКАТА ПРОДУКЦИЈА НА АРХИТЕКТОТ БОРИС ДУТОВ
ВО ПЕРИОДОТ ОД 1921 ДО 1940 ГОДИНА ВО ГРАДОТ СКОПЈЕ
Ekaterina Namicheva-Todorovska, Petar Namichev
THE ARCHITECTURAL PRODUCTION OF ARCHITECT BORIS DUTOV IN
THE PERIOD OF 1921-1940 IN THE CITY OF SKOPJE

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

169 Nina Daskalovska, Adrijana Hadzi-Nikolova, Natka Jankova Aladjozovska
FOREIGN LANGUAGE LISTENING ANXIETY IN HIGH SCHOOL AND
UNIVERSITY STUDENTS

181 Kamran Akhtar Siddiqui
EXPLORING THE CHALLENGES FOR UNDERGRADUATES IN LEARNING
ESSAY WRITING ONLINE DURING THE PANDEMIC: A CASE STUDY

191 Igor Rižnar
CHATGPT USAGE: A LINGUIST'S PERSPECTIVE

201 Mariya Leontik, Duygu Çağma
TÜRKÇE DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE ÇAĞDAŞ TÜRK ŞİİRİNİN
KULLANILMASI
Marija Leontik, Dujgu Cagma
TEACHING TURKISH GRAMMAR BY USING CONTEMPORARY TURKISH
POETRY TEXTS

213 Pirah Aliyev
HALK EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KAZANDIKLARI
DEĞERLER VE BECERİLER
Pirah Alijev
VALUES AND SKILLS GAINED BY STUDENTS IN TEACHING FOLK
LITERATURE

225 Ema Kristo, Jonida Bushi (Gjuzi)
WIRTSCHAFTSDEUTSCH IM GERMANISTIK-STUDIUM: CURRICULUM-
ENTWICKLUNG UND EINFÜHRUNG IN DIE STUDIENINHALTE
Ema Kristo, Jonida Bushi (Gjuzi)
BUSINESS GERMAN IN GERMAN STUDIES PROGRAM: CURRICULUM
DESIGN AND INTRODUCTION TO STUDY CONTENT

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 239 Трајче Стамески**
ЗА НЕКОЛКУ ОСОБЕНОСТИ НА РАСКАЗИТЕ ВО „СКАРБО“ НА
ЈАДРАНКА ВЛАДОВА
Trajce Stameski
ABOUT SEVERAL FEATURES OF THE SHORT STORIES IN “SKARBO” BY
JADRANKA VLADOVA

- 247 Иса Спахиу, Зарије Нуредини**
„ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛИЗМОТ ВО РОМАНИТЕ НА ЖАН-ПОЛ САРТР“ ОД
ДЕФРИМ САЛИУ
Isa Spahiu, Zarije Nuredini
“THE EXISTENTIALISM IN THE NOVELS OF JEAN-PAUL SARTRE” BY
DËFRIM SALIU

257 ДОДАТОК / APPENDIX

ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ЗА НЕКОЛКУ ОСОБЕНОСТИ НА РАСКАЗИТЕ ВО „СКАРБО“ НА ЈАДРАНКА ВЛАДОВА

Трајче Стамески

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
tstameski@gmail.com

Апстракт: Текстот проследува неколку раскази од збирките „Скарбо во мојот двор“ (1986) и „Воден знак“ (1990) на Јадранка Владова, заеднички преобјавени во книгата „Скарбо“ (2024), и се задржува на клучните поетички особености на овие раскази: смисла за интелектуален хумор, автоиронија, минималистичко смислување на деталот, препознатливиот хронотоп на домот, дневната соба, дворот, ноќите на скопскиот Бит-пазар, киното, библиотеката и др. Со емотивниот и интимен однос на раскажувачот кон просторот, нејзината проза се доживува како магичен амбиент на имагинацијата. Владова го пренесува читателот во сферата на фантастичната и ониричката книжевност, но со јасна авторска порака дека понекогаш и најневозможните соништа и желби се остварливи само доколку се посакуваат искрено и ако се поттикнати од добри намери. Токму заради сите набројани книжевни квалитети, расказите на Владова и во етичка и во естетска смисла, се показ за уметничка нарација на длабок хуманизам во раната фаза на постмодернизмот во македонската книжевност.

Клучни зборови: *расказ, постмодернизам, имагинација, ониризам, поетика.*

Вовед

На македонската книжевна сцена, Јадранка Владова се појавува со збирката раскази „Скарбо во мојот двор (1986) која претставува репрезент на нејзината специфична раскажувачка постапка и сензибилитет преку обединување на неколку поетички константи: евокативност, асоцијативност, ониричност и фантастика. Според книжевната критика, токму овие поетички и естетски квалитети на нејзината проза придонесуваат за нејзиното иновативно и автентично отклонување од актуелната традиционална реалистичка поетика и формирање на првата постмодернистичка фаза во македонската книжевност, заедно со делата на прозаистите: Драги Михајловски, Александар Прокопиев и Димитрие Дурацовски, кои своите први книги главно ги објавуваат во издавачките куќи „Млад борец“ и „Книжевната младина на Македонија“. Во познатата „Феноменологија на духот“, Хегел ги претставува интелектот и верата, затворот и слободата, субјективноста и авторитетот, како клучни контрадикции во современите општества и култури. Според неговата филозофска мисла, светот постои објективно, но во основата содржи духовна природа или своевидна мистична

„апсолутна идеја“ (божество) чија највисока парадигма е човековата свест и нејзините различни артикулации на претставување на светот. Директниот начин на претставување се реализира преку човековите перцепции или прости сензации, за разлика од индиректниот кој ја опфаќа човековата чувствителност, сеќавањата, спомените од детството, сликите од замислените ликови или светови и сл.

Скарбо во мојот двор

Веќе во почетниот расказ од истоимената збирка „Скарбо во мојот двор“, Јадранка Владова на маестрален начин го актуелизира Хегеловиот концепт на свеста како спротивставеност меѓу две различни перцепции на стварноста: едната се поврзува со девојката-раскажувач и нејзиното незадоволно набљудување на здодевното и автоматизирано перење на садовите од страна на својата мајка: „неизмиени садови кои останале од гости со кои ништо важно не се зборувало“, и втората, преку нејзината способност за повремено и привремено мисловно апстрахирање од реалноста и чудесното креирање на мистериозниот лик на Скарбо во дворот на нејзината куќа.

„Помислувам на Скарбо, на Алојзиус што умее со вистински зборови да ги раскаже ноќните темнини, стравот, скокотливото исчекување на чудата... Скарбо! Но, него го нема во непрегледната темнина која пред миг ми го ежавеше грбот со своите дланки. До болка го обмислувам Скарбо сакајќи да го создадам, под клепките си создавам солзи... Го задржувам со трепките и низ блескави иглички го гледам Скарбо во темната сенка на Големото Дрво.“ (Владова, 2024, стр. 7).

Ваквото сентиментално евоцирање на Скарбо во расказот ги иницира интертекстуалните врски со поетската проза „Гашпар ноќникот“ на Алојзиус Бертран (писателот за кого на маргините на задната корица Владова ќе каже дека „засекогаш го сака...“), но едновременно покажува дека интертекстуалноста во расказот на Владова има повеќе значајна функционалност: нејзиното влијание се согледува на рамниште на раскажувачката конструкцијата, но, исто така и на хибридизација на раскажувачките кодови, чиј уметнички ефект значи креирање на специфична атмосфера на расказот. Фасцинантната симултаност меѓу потсвесната желба на раскажувачот и неговата визуелизација на ликот на Скарбо ги засилува елементите на имагинацијата. Според тоа, од објект на желба и фасцинација, Скарбо чудесно се преобразува во конкретен лик со референцијална моќ да го преобрази темниот двор на куќата на раскажувачот во простор на неговата среќа. Затоа и модифицираниот двор повеќе не е простор на страв од темницата, туку посакуван простор. Фантазијата станува клучен фактор на пресврт и нејзиното влијание се проширува и надвор од дворот, на скопскиот Бит-пазар, како идентификација на субјектот со топосот на доживувањето на личната среќа.

„Седејќи на прагот, јас сум надвор со полевачите кои со големите, силни шурки што ги блујат црните змии на цревата го мијат Бит-пазар. Боса трчам по измените плочи на Старата чаршија, шлапкам пред излозите на малите дуќанчиња во кои обичните стоки се преобразуваат во егзотични, скапоцени

предмети за најпрефинети вкусови..." (Владова, 2024, стр. 10).

И Мишел Фуко укажуваше на потребата на личноста за создавање на алтернативни простори врз темелите на имагинацијата, како еден вид на контраструктура, креирање на алтернативен простор како суштествен доказ дека логичкиот и рационален систем на вредности не е единствената опција. И многу повеќе од тоа, затоа што со егзистенцијата во внатрешноста на тој простор, индивидуата на фасцинантен начин може да го доживее целиот потенцијал на слободата и субјективитетот или да ги реализира најдлабоките соништа. Во расказот на Владова, од интимна желба на раскажувачот, Скарбо прераснува во универзален знак во кој синтетизирано се артикулираат вечните идеи на човекот за валоризирање на интуицијата, фантазијата и слободата на симболичката имагинација.

Расказот „Кнезот Мишкин од Бит-пазар“ на Владова е парадигматичен пример за примена на постмодернистички техники преку креативно интертекстуално поврзување со романот „Идиот“ на Фјодор М. Достоевски. Од почетната ситуација, во расказот се иницира темата на стекнување ново пријателство меѓу нараторот и Кнезот Мишкин – момче со физичка попреченост: „Здогледана во далечината, малечката силуета чудно занишана предизвикува сожалување. Поместениот колк го прекрива широка облека (лете голема маица, зиме излитено палто со спуштени раменици), но при секој чекор десната нога прави полулак и некако несигурно се потпира врз земјата нишнувајќи го телото вдесно и нанапред во необично движење што ја раѓа мислата дека секој чекор му прави болка на момчето.“ (Владова, 2024, стр. 61). Очигледно, уште од првичната перцепција на раскажувачот се антипицира подоцнежната релација меѓу него и непознатото момче, како потенцијално пријателство: „почнавме да си велíme добар ден, подоцна и неконвенционалното здраво по многуте средби во библиотеката.“ (Владова, 2024, стр. 61).

Иако на прв поглед индикативна е перспективата на расказот да ја загатне темата на различноста артикулирана преку физичката попреченост на Кнезот Мишкин, сепак раскажувачот покажува апсолутна свест за прифаќањето на Другиот во вистинското значење на поимот, а во духот на хуманоста и пријателството. Интересен е начинот на кој различноста на Другиот ја налага потребата од перманентно мисловно себепреиспитување на раскажувачот. Во текот на целата нарација, неговото внимание е насочено кон автоконверзација, преку која се постигнува прагматичност на постапките и коригирање на сопственото однесување во ситуациите кога прави ненамерни грешки: „Како грда лузна ме болеше сеќавањето на овој настан при идните наши средби..." (Владова, 2024, стр. 62). Структуриран од почетната случајна средба, расказот ја развива и ја продлабочува темата на пријателството преку постепеното запознавање на протагонистите, нивните секојдневни дружења во библиотеката и прошетки низ тесните улочки на Бит-пазар. Во еден ретроспективен пасаж, нараторот дознава за тажната судбина на роднината на Кнезот Мишкин, Мина – девојка која живее во субстандардни егзистенцијални услови, но која, и покрај суровоста на

судбината, никогаш не ја загубила страста за читање книги: „Тоа ѝ се случило во пубертетот. Секоја ноќ сонува дека трча, трча. Сонува вистински чуда! Прекрасно знае да раскажува. Не, не само соништа. И она што го видела во книгите.“ (Владова, 2024, стр. 62).

Појавата на необичната Мина го актуелизира ониризмот како поетички аспект на раскажувачкиот свет. Раскажувачот ги нагласува менталните способности на девојката артикулирани врз моќта на нејзиниот дух и на нејзината фантазија да ја доживува слободата и покрај тоа што нејзината положба е статична, заради болеста. И во однос на атрибуцијата на Кнезот Мишкин и на неговата роднина Мина, раскажувачот ќе истакне: „во многу нешта тие не постапуваат како другите.“ Во духот на сопствената филозофија на раскажувањето, во која практикувањето на високи естетски и поетички стандарди е приоритет, Владова и во овој расказ на стилизиран начин им ја покажува на читателите перспективата за прифаќањето на Другиот и неговата различност, целосно во духот на валоризирање на позитивни етички и хумани вредности, или како што ќе констатира ликот на крајот од расказот: „Кнезот Мишкин бил добар човек!“.

И преостанатите раскази од збирката „Скарбо во мојот двор“: „Палавиот Амор“, „Астралната посета на О“, „Господарот на белото езеро“, „Посетата на мама Анета“, „Реинкарнација“, „Пантофлите на мајстор Вортик“, „Пренаселена соба“, „Најдобриот пријател на татко ми“, „Влегување во конверзација“ и други, се репрезенти на автентичниот и лиризиран раскажувачки стил на Јадранка Владова, во кој „барокната разработка на деталот е сплотена во смислата, во носталгичниот хуманизам што провејува низ овој ракопис. За автентичната копнежлива недостижност на битпазарските стории, но и за исто толку автентичните, артистички настојувања тој богат емотивен материјал да се преточи во уметничка проза“ (Прокопиев, 2000, стр. 35).

Во специфичниот наративен свет на Јадранка Владова се хибридуваат спротивставените и контрастни конотации на реалноста, суптилизирани меѓу баналното и ефемерното доживување на светот и потребата за креирање атмосфера на имагинарност и на мистичност. Токму заради ваквото онеобичување со променлива и мултифокална перцепција на стварноста, за нејзините раскази честопати се вели дека конотираат кон креирање на магичен реализам. Меѓутоа, индикативно за нејзината проза е тоа што очудувањето и ониристичката фантастика не се наметнуваат над логиката на секојдневието и според тоа, присуството на фантастичните и чудесни елементи немаат деструктивни или шокантни последици врз субјектите – напротив, тие се резултат на нивните желби и мечтаења. Тоа само покажува дека и во симболичкиот код на расказите на Владова, како нивен заштитен знак, постојано е присутна идејата за исконската потреба на уметникот и уметноста за естетско реинтерпретирање и превреднување на стварноста преку аспектите на сонот и фантазијата.

„Воден знак“

И за збирката раскази „Воден знак“ на Јадранка Владова од 1990 година, е индикативна интелегентно осмислената наративна структура со постмодернистичка интенција за фрагментарност, економичност и колаж. Парадигматичниот расказ „Бит-пазар“ е структуриран врз принципот на поетизирано наративно сведоштво за емоционалното доживување на саканиот урбан простор на детството:

„Се чекори низ неговите сокачиња со дробови полни болка и издишки поради стравот дека зад аглите демнат непознати зла. Скрцнуваат тешките порти. Шепотливи гласови повикуваат во несигурната темнина на дворовите. Од нив навева миризма од тешки растителни масла, што е доказ дека има многу жени во тие празнини што довикуваат.“ (Владова, 2024, стр. 99).

Топосот на Бит-пазар на крајот од Старата скопска чаршија е просторот во кој традиционално се преплетуваат различни религии и култури со сопствени системи на вредности и обичаи, честопати недоволно запознаени меѓу себе, а ваквата незапознаеност го раѓа стереотипот за Другиот. Затоа во моментот кога нараторот стои пред дворот на муслиманската куќа, кој е заграден со високи сидови и тешки врати, просторот на другата култура е мистерија, која кај него предизвикува страв. Од друга страна, раскажувачот е свесен за етичките и религиозни забрани кои го ограничуваат неговото движење, па затоа влезот во забранетиот простор е можен единствено преку интуицијата, преку насетувањето и замислените интерпретации на животот во него. Меѓутоа, раскажувачот релативно бргу го поместува фокусот на сопствената перцепција врз колоритноста на предметите кои може да се пронајдат на скопскиот Бит-пазар: „Полускриено може да се купи и злато, стари сребрени пари, оружје, секакви видови часовници, тешки свили за свечени фустани, амајлии од тиркиз, срма, мониста, афионов катран, белило, чаеви за убави соништа, иситнет тутун, странски запалки, шпилови карти со срамни слики, шарени лулки, големи тепсии, толчници, свонци за овци...“ (Владова, 2024, стр. 100).

И за овој расказ, како и за преостанатите раскази од збирката „Воден знак“ на авторката Јадранка Владова, индикативна е лиризираната дескриптивност на приказната со носталгична евокација на настани од детството и имагинарни патувања кон некои далечни простори: „Игра“, „Молитва“, „Како сонува Марушка“, „Бегство во топли краишта“. Особено впечатлив афинитет за интермедијална и интердискурзивна конверзација со филмовите на Андреј Тарковски се забележува во расказот „Ретроспектива“, кој едновременно е посветен и „на нејзиниот сакан режисер.“ Расказите од „Воден знак“ покажуваат слични стилски и поетички особености како и тие од претходната збирка во однос на карактеристичниот суптилизиран однос кон деталот и дескрипцијата (описот). На планот на конструкцијата, кај оваа збирка особено доаѓаат до израз фрагментарноста и колажирањето, како постмодернистички својства, кои во голема мера придонесуваат за креирањето на препознатливата значенска и естетска асоцијативност на нејзините раскази. И Александар Прокопиев зборува за текстуалните

можности што ги носи овој вид на „поетска проза“, според него: „авторката на ‘Водениот знак’ од наратор што ја бележи или што ја гради приказната се преобразува во коментатор, кој ја чита или ја препрочитува веќе доживеаната, кажана приказна“ (Прокопиев, 2000, стр. 41).

Заклучок

Според тоа, расказите од двете збирки на Владова, заеднички преобјавени во книгата „Скарбо“ (2024) покажуваат извонредно истенчен усет на авторката за суптилизација на дидактичноста до естетско рамниште, со латентна смисла за интелектуален хумор, честопати на граница на автоиронија, калиграфско осмислување на деталот и темите, препознатливиот хронотоп на домот, дневната соба, дворот, ноќите на скопскиот Бит-пазар, киното, библиотеката и друго. Со емотивниот и интимен однос на раскажувачот кон саканиот простор, нејзината проза се доживува како магичен амбиент на имагинацијата. Со карактеристичната коегзистенција на натприродните и реалистичките кодови во приказната, Владова го пренесува читателот во сферата на фантастичната и ониричката книжевност, но со јасна авторска порака дека понекогаш и најневозможните соништа и желби се остварливи само доколку се посакуваат искрено и ако се поттикнати од добри намери. Токму заради посочените книжевни квалитети, расказите на Владова (а и целокупната нејзина проза), и во етичка и во естетска смисла, се показ за уметничка нарација на длабок хуманизам во раната фаза на постмодернизмот во македонската книжевност.

Библиографија

- Владова, Јадранка (1986). *Скарбо во мојот двор*. Скопје: Млад борец.
Владова, Јадранка (1990). *Воден знак*. Скопје: Култура.
Владова, Јадранка (2024). *Скарбо*. Скопје: Ars Libris.
Лешиќ, Зденко (2008). *Теорија књижевности*. Београд: Службени гласник.
Прокопиев, Александар (2000). Скарбо на Бит-пазар (Јадранка Владова: „женска“ варијанта на новата текстуалност). *Постмодерен Вавилон*. Скопје: Институт за македонска литература, 34-42.
Кулавкова, Катица (2007). *Поимник на книжевната теорија*. Скопје: МАНУ.
Хегел (2010). *Феноменологија на духот*. Скопје: Гурѓа.

* * *

Fuko, Mišel (2007). *Poredak diskursa*. Beograd: Zuhra.

Trajce Stameski

SS. Cyril and Methodius University, Skopje

About Several Features of the Short Stories in "Skarbo" by Jadranka Vladova

Abstract: The text concludes several short stories from the collections "Skarbo in my Yard" (1986) and "Watermark" (1990) by Jadranka Vladova, jointly republished in "Skarbo" (2024) and dwells on the key poetic features of these short stories: an idea for intellectual humor, self-irony, minimalist thinking of the detail, the recognizable chronotope of the home, the living room, the yard, the nights at the Skopje Bit-pazar, the cinema, the library, etc. With the narrator's emotional and intimate relationship to the space, that prose is perceived as a magical setting of the imagination. Vladova transports the reader to the realm of fantastic and oneiric literature, but with a clear author's message that the most impossible dreams and wishes can only be achieved if they are sincerely wished upon and are derived from good intentions. For all the listed literary qualities, Vladova's short stories, both in an ethical and aesthetic sense, are a demonstration of an artistic narration of deep humanism in the early phase of postmodernism in Macedonian literature.

Keywords: *short story; postmodernism; imagination; oneirism; poetics.*

ГОД. IX
БР. 17

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. IX
NO 17